

Sygn. akt IV CSK 672/12

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z wniosku P. SA z siedzibą w L.
przy uczestnictwie J. A. i P. O. SA
o stwierdzenie zasiedzenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w Z.
z dnia 28 czerwca 2012 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Z. postanowieniem z dnia 28 czerwca 2012 r. oddalił apelację wnioskodawcy P. S.A. od postanowienia Sądu Rejonowego w Z. oddającego wniosek o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. U podłoża tego rozstrzygnięcia leży pogląd, że niedopuszczalne jest zaliczenie posiadania przez przedsiębiorstwo państwowe wykonywanego przed dniem 1 lutego 1989 r. do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa.

Skarga kasacyjna wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego – oparta na podstawie pierwszej z art. 398³ k.p.c. – zawiera zarzut naruszenia art. 172, 176, 285, 292 i 348 k.c., art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464 ze zm.) i zmierza do uchylenia tego postanowienia, a także poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie dopuszczalności zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu przed wprowadzeniem do prawa polskiego służebności przesyłu rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale SN z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 89/08, Biul. SN 2008/10/7). Stwierdził, że przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu.

Zasadnie skarżący zarzucił naruszenie art. 172 § 1 k.c. Wbrew bowiem poglądowi Sądu Okręgowego, na gruncie wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych, objęcie w posiadanie nieruchomości uczestnika postępowania przez Skarb Państwa reprezentowany przez przedsiębiorstwo państwowe, w celu budowy a następnie konserwacji linii energetycznej, nastąpiło nie w ramach władczych uprawnień państwa lecz w celu wykonania państwowych zadań gospodarczych. Dostarczanie przez państwowe przedsiębiorstwa energetyczne energii elektrycznej oraz budowa i konserwacja urządzeń do tego służących, stanowiło bowiem wykonywanie zadań gospodarczych państwa, było więc działaniem w ramach dominium, a nie w ramach imperium. Skarb Państwa może być zatem uznany za

posiadacza tych urządzeń oraz nieruchomości, na których się znajdują, w zakresie odpowiadającym służebności przesyłowej (porównaj między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r. I CSK 171/08, OSNC 2010/1/15). Z tych względów do tego rodzaju posiadania Skarbu Państwa nie miała zastosowania powołana w skardze kasacyjnej uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1993 r. III CZP 72/93 (OSNC 1994/3/49) dotycząca władania nieruchomością przez państwowe osoby prawne w ramach władczych uprawnień państwa. Na marginesie można więc jedynie wskazać, że poglądu w niej wyrażonego nie podzielił Sąd Najwyższy w uchwale całej Izby Cywilnej z dnia 26 października 2007 r. III CZP 30/07 (OSNC 2008/5/43), w której stwierdził, że także władanie cudzą nieruchomością przez Skarb Państwa, uzyskane w ramach sprawowania władztwa publicznego, może być posiadaniem samoistnym prowadzącym do zasiedzenia.

Należy zauważyć, że o ile w okresie obowiązywania art. 177 k.c. wyłączona była możliwość zasiedzenia nieruchomości (odpowiednio - służebności gruntowej) Skarbu Państwa, o tyle nie było regulacji wyłączającej generalnie możliwość kwestionowania posiadania nieruchomości (odpowiednio - służebności gruntowej) prywatnej przez Skarb Państwa. Stąd brak podstaw do nadmiernego uogólnienia, że wyłączone były w tym czasie roszczenia windykacyjne i negatoryjne przeciwko Skarbowi Państwa. Wprawdzie niepodobna *a limine* wyłączać stosowania w tym kontekście zawieszenia biegu terminu zasiedzenia (por. uzasadnienie uchwały III CZP 30/07), to jednak, zgodnie z ogólnymi regułami (art. 6 k.c.), wykazanie tej okoliczności spoczywa na tym, kto twierdzi, że nie mógł posiadania Skarbu Państwa kwestionować (uniemożliwiano mu to).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, wbrew sugestii Sądu Okręgowego, w zasadzie jednolicie przyjmuje się, że osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 r., mając status państwowej osoby prawnej, nie mogła nabyć (także w drodze zasiedzenia) własności nieruchomości ani ograniczonych praw rzeczowych, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1 lutego 1989 r. doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty. Stanowisko to wyrażone zostało w szczególności właśnie w odniesieniu do przedsiębiorstw energetycznych i innych przedsiębiorstw przesyłowych, które do dnia 1 lutego 1989 r. korzystały ze

służebności przesyłu w ramach zarządu mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa, a więc w istocie były dzierżycielami w rozumieniu art. 338 k.c., co uniemożliwiało im, podobnie jak art. 128 k.c., nabycie na swoją rzecz własności ani innych praw rzeczowych (porównaj między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 25 stycznia 2006 r. I CSK 11/05, nie publ.; 10 kwietnia 2008 r. IV CSK 21/08, nie publ.; 17 grudnia 2008 r. I CSK 171/08, OSNC 2010/1/15; 10 grudnia 2010 r., III CZP 108/10, nie publ.; 13 października 2011 r., V CSK 502/10, nie publ. oraz wyroki z dnia 8 czerwca 2005 r. V CSK 680/04 nie publ. I z 31 maja 2006 r. IV CSK 149/05, nie publ. Inaczej SN w postanowieniu z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, nie publ. stwierdzając, że państwowa osoba prawna w stosunkach zewnętrznych z osobami trzecimi miała pozycję taką jak właściciel, z powołaniem się na: uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 16 października 1961 r., I CO 20/61, OSN 1962, nr II, poz. 41; postanowienie z dnia 14 czerwca 1963 r., I CR 336/63, OSNCP 1964, nr 11, poz. 223; uchwałę z dnia 27 czerwca 1984 r., III CZP 28/84, OSNCP 1985, nr 1, poz. 11; wyrok z dnia 15 stycznia 2009 r., I CSK 333/07, OSNC-ZD 2009/4/97. Stąd występuje sprzeczność związana z terminologią - czy chodzi o doliczenie okresu korzystania z nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przez przedsiębiorstwo państwowe, czy też o doliczenie okresu posiadania nieruchomości w takim zakresie przez Skarb Państwa wykonywanego faktycznie przez dzierżyciela - przedsiębiorstwo państwowe).

W myśl art. 176 § 1 k.c. doliczenie okresu posiadania poprzednika dopuszczalne jest jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania. Przepis ten ma brzmienie uniwersalne i dotyczy doliczenia okresu posiadania poprzednika w odniesieniu do wszystkich przypadków. Jeśli zatem aktualnie służebność przesyłu posiada przedsiębiorca energetyczny, który powstał w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego, to nie musi doliczać czasu posiadania nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści tej służebności przez przedsiębiorstwo państwowe po 1 lutym 1989 r., ponieważ zgodnie z zasadą kontynuacji rządząca przekształceniem osób prawnych, *de iure* przedsiębiorca energetyczny i przedsiębiorstwo państwowe to ten sam podmiot prawa. Natomiast jego poprzednikiem w posiadaniu był Skarb Państwa. Zgodnie bowiem z zasadą

jednolitego funduszu własności państwowej (art. 128 k.c.) do 1 lutego 1989 r. przedsiębiorstwa państwowe, choć miały samodzielność prawną względem Skarbu Państwa (były osobami prawnymi), to, jak wskazano, zarządzały mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. Teoria ta obejmowała też posiadanie, a w konsekwencji to Skarb Państwa należało uznać za posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesytu, podczas gdy przedsiębiorstwo państwowe było tylko dzierżycielem. Zgodnie zatem z art. 176 § 1 k.c. przedsiębiorca energetyczny może doliczyć do swojego (i swoich poprzedników prawnych) okresu posiadania okres posiadania Skarbu Państwa (jako poprzednika w posiadaniu), o ile zostaną spełnione wskazane w tym przepisie przesłanki. Dotyczy to przede wszystkim obowiązku udowodnienia przez przedsiębiorcę energetycznego, że doszło do przeniesienia posiadania na rzecz jego lub jego poprzedników prawnych przez Skarb Państwa. Rację miał Sąd Okręgowy, że skuteczność przeprowadzenia tego dowodu, jako *questio facti*, należy oceniać indywidualnie w każdym postępowaniu. Niemniej jednak, jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 maja 2007 r. I CSK 64/07 (nie publ.), decyzja wydana w oparciu o art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości, może być uznana za dokument, w rozumieniu art. 348 zd. 2 k.c., stwierdzający, że doszło do przeniesienia posiadania nieruchomości, której decyzja dotyczyła. Państwowa osoba prawna, która do dnia 5 grudnia 1990 r. wykonywała zarząd operacyjny mieniem państwowym i z tym dniem, już jako posiadacz nieruchomości, została uwłaszczona, może zatem wykazać przejście posiadania nieruchomości ze Skarbu Państwa na nią samą lub jej poprzednika prawnego decyzją wydaną na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1990 r.

Skoro Sąd Okręgowy wyszedł z odmiennych założeń zaskarżone postanowienie nie mogło się ostać. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.